ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston Milliy Pedagogika Universiteti

13.00.00 Pedagogika fanlari
13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
13.00.03 Maxsus pedagogika
13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohalari va bosqichlari bo'yicha)
13.00.07 Ta'limda menejment
13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
07.00.00 Tarix fanlari
19.00.00 Psixologiya fanlari
01.00.00 Fizika-matematika fanlari
02.00.00 Kimyo fanlari
03.00.00 Biologiya fanlari
09.00.00 Falsafa fanlari
10.00.00 Filologiya fanlari
11.00.00 Geografiya fanlari

№4(5)
2026

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 426 sahifa, 27-aprel, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD),dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ
Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:
Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:
Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician
Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician
Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor
Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Shermuhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor
Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)
Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)
Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)
Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)
Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)
Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)
Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor
Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor
Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers "Yangi O'zbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor
Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)
Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor
Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor
Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service
Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor
Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)
Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor
Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor
Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics
Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor
Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region
Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences
Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:
Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:
• Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
• Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)
Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):
• Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
• Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№C-5669363** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Формирование здоровьесберегающей образовательной среды в начальной школе в условиях инклюзии 10
Тургунова Нилуфар Абдусаломовна

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida tez va aniq hisoblash ko'nikmalarini rivojlantirishning pedagogik-psixologik xususiyatlari 16
Dehqonova Maxliyoxon Shuhratjon, Musinjonova Dildoraxon Mahmudjon

Научно-педагогический анализ методов математического моделирования: численные и аналитические подходы в обучении студентов 19
Мусурмонова Маъмура Оман кизи, Жураева Феруза Бахтиёр кизи, Сарсенбаева Мархабо Шадибековна

Inklyuziv ta'lim sharoitida boshlang'ich sinf o'quvchilarining ijtimoiy moslashuvini rivojlantirish texnologiyasi 26
Turdimurodova Muazzam Muzaffarbek qizi

M. Tvenning "Tom Soyerning boshidan kechirganlari" romanida bolalar obrazining tasviri masalasi 29
Sattarov Farrux Nuridinovich

Pedagogik dasturiy vositalar yordamida dars sifatini oshirish 35
D. K. Ibadullayev

Maktabgacha katta yoshdagi bolalarning kasbga qiziqishlarini rivojlantirishning ijtimoiy-pedagogik zaruriyati 41
Isabekova Dilafruz Shermirzayevna

Молодёжь Узбекистана в системе политических процессов 46
Юсупова Элеонора Фердинандовна

Matematika o'qitishda zamonaviy yondashuvlar: vaziyatli tahlil va amaliy samaradorlik 51
Matyaqubova Nazira Hikmat qizi

Bo'lajak o'qituvchilarning pedagogik mahoratini sun'iy intellekt texnologiyalari asosida rivojlantirishning metodik modeli 54
Choriyev Olmosbek Baxriddin o'g'li

Fan va tilni integratsiyalashgan holda o'qitish (CLIL) 60
M. D. Boynazarova

Оптимизация показателей сердечного цикла у спортсменов при хроническом физическом перенапряжении посредством фармакологической поддержки 63
Нормуратов Абдулла Саппарович

Chidamlilikka yo'naltirilgan sport turlarida uglevod va energiya almashinuvini farmakologik korreksiyasi 67
Normuratov Abdulla Sapparovich

O'quvchilarga dutor ijrochiligini o'rgatishning pedagogik yondashuvlari 70
Sa'dullayev Og'abek Abdurashid o'g'li, Nazirullayeva Nodira Akmal qizi

Bolalar musiqa va san'at maktablarida individual va jamoa mashg'ulotlarini tashkil etish mexanizmlari (cholg'u ijrochiligi misolida) 74
Omonova Charos Baxodir qizi

Bo'lajak maktabgacha ta'lim tarbiyachilarining o'quv-biluv faoliyatini motivatsiyalashda interfaol metodlardan foydalanish 79
Saidova Zulfizar Norbobo qizi

O'qituvchining kognitiv egizagi (Digital Twin): sun'iy intellekt yordamida individual pedagogik uslubni modellashtirish 83
Kuchkarova Feruza Qambaraliyevna

Abdusamad Boboxo'jayev rahbarligida tarix va arxeologiya institutining rivoji: 1964-yilgi arxiv hujjati misolida 91
Abdullayev Botir Jabbor o'g'li

Maktab o'quvchilarining musiqiy idrokni shakllantirishning ijtimoiy va didaktik zarurati 93
Abdumannan Maxammatov

"Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida kalokagatiyani rivojlantirishning KAMOL modeli asosidagi pedagogik texnologiyasi" 97
Abdurahmonova Dilorom Jovliyevna

Morphological Structure and Word Formation of Ecotourism Terminology: A Cross-Linguistic Analysis With Reference to the Uzbek Language 104
Absamatova Charos

Fizika fanini otmda o'qitishda masalalar yechishning ilmiy-metodik ahamiyati 107
Akmal Mustafoyev Isaqulovich, Munojat Mustafoyeva Oltibekovna

Kasbiy yo'naltirilgan ingliz tili darslarida metakognitiv strategiyalar asosida akademik nutqni rivojlantirish .. 111
Allamuratov G'ofur Ashurovich

Maktabgacha ta'limda bolalarning mayda qo'l motorikasini rivojlantirish metodikasi 116
Amanova Albina Dexqon qizi

Psychological Approaches in Teaching English in Preschool Education and their Effectiveness 120
Berdiqulova Zamira Albertovna

The Role of Family, Education, and Community Systems in Shaping Individual Psychological Well-Being . 124
Dilbar Abdullayeva Ubaydullayevna, Iroda Panjiyeva Khayitovna

Nomoddiy madaniy merosning talaba-yoshlarni yuksak ma'naviyatli shaxs sifatida tarbiyalashdagi ahamiyati 127
Erboyev Suxrob Abdusalomovich

Umumiy o'rta ta'lim muassasalarida inson resurslarini boshqarishda muvozanatlashgan ko'rsatkichlar tizimidan foydalanishning nazariy asoslari 131
Gulmira Jumanova

Maktabgacha yoshdagi bolalar nutqini o'stirishda badiiy adabiyotning dolzarbligi 135
Hasanova X. Z.

Gospital ta'lim sharoitida ona tili fanini o'qitishda raqamli texnologiyalardan foydalanish samaradorligi 139
Hikmatov Bobobek Saydulloyevich

ASB bo'lgan bolalarda sensor buzilishlarning kognitiv va ijtimoiy rivojlanishga ta'siri 142
Isaxanova Oybarchin Abduraxim qizi

Maktabgacha ta'limda kommunikativ faoliyat samaradorligining pedagogik mexanizmlari 146
Maxmutazimova Yulduz Raxmatovna

David haykali ko'z bo'lagining qalamtasvirini bajarish usullari 149
Mo'minov Baxtiyor Karamatovich

Ta'limda fanlararo integratsiyadan foydalanishning pedagogik va psixologik asoslari 154
Oblakulova Nodira Abduvali qizi

Ellipslarni tasviriy san'at va muhandislik grafikasida yasash metodikasi 160
Sheraliyev Sanjarbek Karimberdiyevich

Kommunikativ strategiyaning yuzaga kelish omillari 170
Normaxmatova Feruza Ruziboyevna

Umumta'lim maktab musiqa madaniyati darslarida raqamli texnologiyalardan foydalanish muammo va yechimlari 174
O'rishboyeva Xumora O'rol qizi

Maktabda jismoniy tarbiya darslarida futbol elementlaridan foydalanib 10-11 yoshli bolalarda tezkor-kuch qobiliyatlarini rivojlantirish uslubiyati 177
Qurbonbayeva Maftuna G'ayrat qizi

Maktabda darsdan tashqari futbol to'garaklarida o'quvchilarning tezkor-kuch qobiliyatlarini takomillashtirish 182
Ro'ziboyeva Fotima Qudrat qizi

Matn ustida ishlash samaradorligini baholash mezonlari 187
Sadarova Nilufar

Neyroestetik stimulning yosh dinamikasidagi roli: kognitiv emotsional sferani qayta tashkil etish mexanizmlari 193
Salaxidinova Xolida Xaliljonovna

Kasbiy ta'limda o'quvchilarning psixologik va axloqiy sifatlari 198
Salomov Abdurasul Axmadovich

Funksiyaning hosilasi yordamida o'sish va kamayish oraliqlarini aniqlash metodikasi 201
Sherzad Eshjanovich Bekchanov, Shohida Sadullaevna Ziyadullaeva, Abdusalom A. Xudoyberdiev

Bo'lajak tarbiyachilarning kommunikativ qobiliyatlarini rivojlantirishda psixologik treninglarning nazariy va amaliy asoslari 205
Sojida Safarova Saxadin qizi

Destruktiv xulq-atvor psixologik va pedagogik qarovsizlik oqibati sifatida 207
Umirzoqova Shodiya Lutfullo qizi

Maktabgacha ta'limda bolalar bilan innovatsion texnologiyalar yordamida ekologik omillarni singdirish 210
Xoldorova Mashxura G'ulomovna

Роль антиоксидантной системы в повышении работоспособности спортсменов 214
Нурбаев Бахтиёр Ширинович

Shaxs irodaviy sohasini rivojlantirishning psixologik determinantlari 217
To'ychiyeva Shoyista Jumabayevna

Ta'lim jarayonida va talabalarning mantiqiy tafakkurini rivojlantirishda zamonaviy pedagogik texnologiyalarning ahamiyati 223
X. Xalilova, N. Niyazova

Optimization of Periodontal Disease Treatment Tactics in Patients With Chronic Hepatitis C After Achieving a Sustained Virological Response 227
Makhmudova Ugiloy Bakhtiyorovna

Pathogenetic and Clinical Rationale for the Prevention and Management of Periodontal Diseases in Workers Within Dust-Hazardous Environments 230
Turumova Marjona Bakhodirovna

Maktabgacha ta'lim tashkiloti direktorlarining boshqaruv faoliyati va kasbiy madaniyati 233
Imamova Nilufar Zabiyxulla qizi, Soloyeva Rayhonoy Ravshanbek qizi

Pedagogika oliy ta'lim muassasalarida integratsiyalashgan ijodiy muhitni tashkil etishning ilmiy-metodologik asoslari 236
Sultanov Xaytboy Eraliyevich

Ma'naviy-ma'rifiy faoliyat orqali o'smirlarda huquqbuzarlik profilaktikasining pedagogik asoslari 241
Umarov Qobiljon

Maktab o'quvchilari orasida kiberbulling profilaktikasi yo'llari 245
Jannazarova Juldizxan Alliyar qizi

Kimyo ta'limi jarayonida kreativ yondashuv asosida kompetensiyaviy yondashuvni rivojlantirish metodikasini takomillashtirish 250
Allaberdiyeva Zebinisobegim Ismoiljon qizi

Universality in Phraseological Units in English, Dutch and Uzbek 253
Khaydarova Guzalkhon

Texnologik ta'limda axborot texnologiyalaridan foydalanishning o'quv samaradorligiga ta'siri: universitet darajasida istiqbollar 256
Musurmonova Ma'mura Oman qizi, Berdiyeva Gulnoza Rizoqulovna

Chet el va mahalliy tajribalarda muhandislik musobaqalari samaradorligi 261
N. Nomozova, A. Muxamadiyev

Autizm spektri buzilishlarining klinik-pedagogik xususiyatlari va ularni korreksiyalashning ilmiy asoslari 267
Polatova P. M., Polvonova Kishchan Ravshanovna

Tenglamalar ildizlarini aniqlashda vatarlar usuli va python dasturiy modeli 272
Rizayeva Bahoroy Jahongir qizi

Algebra fanini o'rganishda talabaning xatolarini tahlil qilish va ularni bartaraf etish usullari 277
Zaxiriddinova Shahlo Zahiriddin qizi, Norboyeva E'zoza O'tabek qizi, Oqbutayeva Sumbula Normuhammad qizi

Интегрированный подход как основа развития русской связной речи иноязычных студентов неязыковых специальностей 280
Бозорова Хулкар Одинакуловна

Оптимизация трудовых отношений в системе общего среднего образования на основе HR-менеджмента: эмпирический анализ 284
Турикова Лазокат Машрабовна

Pedagoglarning huquqiy maqomi hamda global kompetensiyalar bilan bog'liq muammo va yechimlar 296
Javohir Baxtiyorovich Shukurov

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida og'zaki nutqni rivojlantirishning kommunikativ yondashuv asoslari 305
Holikulova Feruza Xasanovna

Talabalarda internet va ijtimoiy tarmoqlardan foydalanishning agressiv xulq-atvorga ta'siri 309
Tosheva Sayyora Raxmonqulovna

Maktabgacha katta yoshdagi bolalarda mantiqiy fikrlashni rivojlantirishning nazariy asoslari 314
Nurmatova Iroda Toxtasinovna, Qutlimuratova Dilnoza Oybek qizi

O'quv materiallarini didaktik prinsiplar asosida bayon qilishning nazariy-amaliy asoslari 318
Turdiyeva Navruza Sheraliyevna

Raqamli va globallashgan muhitda maktabgacha yoshdagi bolalarda ma'naviy-axloqiy qadriyatlarni rivojlantirish 323
Avazova Xidoyat Zafar qizi

Boshlang'ich sinf o'qish darslarida badiiy asar tahlil qilish kompetensiyasini shakllantirish orqali o'quvchilar nutqini boyitish ("Bog'bon va nihol" rivoyati misolida) 327
Normurodova Nigora Abdusattorovna, Abduxalilova Mohinur To'raqul qizi

Qoraqalpog'iston cho'l yaylovlarining holatiga katta qumsichqonlar ta'sirini baholash 331
Adilbayeva Genjexan

O'zbekiston zaminida uyg'onish - renessans hodisasining yuz berishi: shakllanishi, musulmon va insoniyat dunyosi taraqqiyotidagi o'rni 335
Choriyev Mirjalol Baxtiyor o'g'li

Bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarining ekologik kompetentligini badiiy-loyihaviy faoliyat orqali rivojlantirish metodikasi 340
Istamov Zavqiddin Sa'dulloyevich

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida fonetik kompetensiyani rivojlantirish orqali orfografik va orfoepik bilimlarni shakllantirish 344
Mamasidikova Naima Toxirjon qizi

Talabalarning mustaqil o'qish va o'rganish kompetensiyalarini rivojlantirishning metakognitiv aspektlari 348
Mirsobitova Parvina Bahodir qizi

Sun'iy intellekt vositasida talabalarning axloqiy-estetik madaniyatini rivojlantirishning pedagogik asoslari 351
Muminov Zokir Sharop o'g'li

Ta'lim muhitining o'quvchilarning emotsional holatiga ta'siri 354
Nurmatov Nurhayot Nurziyat o'g'li, Otaqurbonbova Nigina Rustam qizi

STEAM yondashuvi asosida o'simliklar fiziologiyasi fanida o'quv mazmunini didaktik qayta tashkil etish xususiyatlari 358
Xoliqulova Gulchehra Alimardon qizi

Особенности развития эмоционального интеллекта у детей дошкольного возраста 363
Мирзаева Наргиза

Inklyuziv ta'limni tashkil etishning pedagogik asoslari 367
Abdanbekova Nilufar Rixsiyevna

O'qituvchining pedagogik mahoratini takomillashtirish va uni rivojlantirish omillari 370
Ismailova Shaira Ferdausovna

Maktab o'quvchilarida o'zini o'zi tarbiyalashni shakllantirishning pedagogik asoslari (8–9-sinflar asosida) 373
Norxo'jayeva Lobar Nuriddin qizi

Inkluziv ta'limda pedagoglarning mahorati va pedagogik innovatsiyalar 378
Raxmonova Gullola Shavkatovna

The Impact of Collaborative Writing Activities on EFL University Students' Essay Writing Skills: A Classroom-Based Study 382
Shovkieva Munisa Shonazar kizi

ChatGPT va generativ AI vositalarining o‘quv jarayonidagi didaktik imkoniyatlari........ 386
Sotivoldiyev Shohruhmirzo Abdumalik o‘g‘li

O‘qituvchi shaxsining pedagogik etikasi va kasbiy madaniyati........ 390
Sultonova Nargiza Nigmatovna

Raqamli transformatsiya sharoitida talabalarning media savodxonligini rivojlantirishning pedagogik-psixologik mexanizmlari........ 393
Zaxiriddinova Shaxlo, Nurova Manzura, Murodova Fayoza

Talabalar matematik tafakkurini rivojlantirishda analizdan masalalar yechish strategiyalari........ 397
Zaxiriddinova Shaxlo, Tufliyeva Roziya, Ismatullayev Javohir

Роль социальной компетенции в процессе интенсивного когнитивного развития........ 402
З. Ф. Азизова

Роль научного знания в повышении качества образования........ 406
Сагатова Диёра Абдулазиз кизи

Методы использование информационных технологий в научном исследовании качества образования в ВУЗе........ 409
Уразова Марина Батыровна, Туленова Карима Жандаровна, Генжебаева Кундуз Саламат кызи

Академический стресс и формирование механизма “самообвинения” у студентов........ 412
Хошимова Дилорам Анваровна, Немаджанова Наргиза

OTM, mahalla va oilalarda barqaror ma’naviy-axloqiy muhitni takomillashtirish tizimi........ 416
Karshiyev Jaxongir Abdirayimovich, Abdilaxatov Zafar Abdigapirovich

O‘smirlar deviant xulq-atvori shakllanishida ijtimoiy tarmoqlarga qaramlik bosh omil sifatida........ 421
Olloberdiyeva Buoysha Baxromjon qizi, Tohirova Go‘zaloy Davronbek qizi

OTM, MAHALLA VA OILALARDA BARQAROR MA'NAVIY-AXLOQIY MUHITNI TAKOMILLASHTIRISH TIZIMI

UDK: 37.013

Karshiyev Jaxongir Abdirayimovich
Samarqand davlat iqtisodiyot va servis instituti
Jismoniy madaniyat kafedrasi o'qituvchisi

Abdilaxatov Zafar Abdigapirovich
Samarqand davlat iqtisodiyot va servis instituti
Jismoniy madaniyat kafedrasi o'qituvchisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada oliy ta'lim muassasalari, mahalla va oila hamkorligida barqaror ma'naviy-axloqiy muhitni shakllantirish masalalari ilmiy-pedagogik nuqtai nazardan tahlil qilinadi. Shaxs tarbiyasida oila, ta'lim muassasasi va mahalla o'rtasidagi integrativ hamkorlikning ahamiyati yoritilib, zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida takomillashtirish yo'llari ko'rsatib berilgan. Tadqiqot natijasida tizimli yondashuv asosida yoshlarning ma'naviy kamolotini ta'minlash mexanizmlari ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: ma'naviyat, axloq, tarbiya, oila, mahalla, OTM, integratsiya, ijtimoiy muhit, yoshlar, pedagogika, hamkorlik.

Abstract: This article analyzes the issues of forming a sustainable moral and spiritual environment through the cooperation of higher education institutions, local community (mahalla), and family from a scientific and pedagogical perspective. It highlights the importance of integrative collaboration among family, educational institutions, and community in personality development, and suggests ways for improvement based on modern pedagogical approaches. As a result of the study, mechanisms for ensuring the spiritual development of youth based on a systematic approach have been developed.

Key words: spirituality, morality, education, family, community, higher education, integration, social environment, youth, pedagogy, collaboration.

Аннотация: В данной статье с научно-педагогической точки зрения анализируются вопросы формирования устойчивой духовно-нравственной среды на основе сотрудничества высших образовательных учреждений, махалли и семьи. Раскрывается значение интегративного взаимодействия семьи, образовательных учреждений и махалли в воспитании личности, а также предлагаются пути его совершенствования на основе современных педагогических подходов. В результате исследования разработаны механизмы обеспечения духовного развития молодежи на основе системного подхода.

Ключевые слова: духовность, нравственность, воспитание, семья, махалля, высшее образование, интеграция, социальная среда, молодежь, педагогика, сотрудничество.

KIRISH

Bugungi globallashuv sharoitida yoshlarning ma'naviy-axloqiy tarbiyasi dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Axborot texnologiyalarining jadal rivoji, madaniy integratsiya va ijtimoiy o'zgarishlar yoshlarning dunyoqarashi va qadriyatlar tizimiga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Shu bois oila, mahalla va oliy ta'lim muassasalari o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish zarurati ortib bormoqda.

Ota-onaning farzand oldidagi mas'uliyati faqatgina uni voyaga yetkazish bilan cheklanmay, balki uni jamiyatda o'z o'rnini topa oladigan barkamol shaxs sifatida shakllantirishni ham o'z ichiga oladi. Bu jarayonda oila, ta'lim muassasasi va mahalla o'zaro uyg'un faoliyat yuritishi muhim ahamiyat kasb etadi [1].

Shaxs tarbiyasi jarayonida oila, ta'lim muassasasi va mahalla o'zaro uyg'un faoliyat yuritishi muhim ahamiyatga ega. Ushbu hamkorlik tizimi yosh avlodning nafaqat bilim darajasini, balki uning ma'naviy dunyoqarashi va kasbiy rivojlanishini ham shakllantiruvchi asosiy omillardan biri hisoblanadi.

Oilaviy va ijtimoiy muhitdagi sharoitlar insonlar o'rtasidagi munosabatlarga bevosita ta'sir ko'rsatadi hamda shaxsning ma'naviy kamolotida muhim rol o'ynaydi. Milliy qadriyatlar, urf-odat va an'analar esa shaxs ma'naviyatining ajralmas qismi sifatida uning hayotiy qarashlarini shakllantiradi. Shu sababli tarbiya jarayonida bu qadriyatlarning ijobiy ta'sirini hisobga olish muhimdir.

Ajdodlardan meros bo'lib kelayotgan an'ana va urf-odatlarni o'rganish hamda ularning mazmunini anglash yoshlarning milliy o'zligini mustahkamlashga xizmat qiladi. Bu qadriyatlar nafaqat milliy mansublik hissini kuchaytiradi, balki shaxsning madaniy tafakkuri va ijtimoiy ongini ham boyitadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Ma'naviyat va axloq kategoriyalari ko'plab olimlar tomonidan o'rganilgan. Ma'naviyat shaxsning ichki dunyosi, qadriyatlari va madaniy darajasini ifodalovchi murakkab ijtimoiy-falsafiy tushuncha sifatida talqin etiladi. Ma'naviyat shaxs hamda jamiyat hayotida asosiy o'rin egallaydigan murakkab ijtimoiy-falsafiy kategoriya bo'lib, u insonning ma'rifiy saviyasi, madaniy merosi, axloqiy qarashlari va estetik didi bilan bevosita bog'liq qadriyatlar tizimini ifodalaydi. Mazkur tushuncha insonning atrofdagi voqelikni qanday qabul qilishi, ijtimoiy munosabatlarga munosabati hamda hayotdagi o'rnini belgilashida muhim yo'naltiruvchi omil sifatida namoyon bo'ladi [2].

Axloq esa jamiyat a'zolari xulq-atvorini tartibga soluvchi me'yorlar va qadriyatlar tizimi bo'lib, u ijtimoiy munosabatlarda muvozanatni saqlash, jamiyatda tartib va barqarorlikni ta'minlashga xizmat qiladi [3].

Ilmiy manbalarda ma'naviy-axloqiy muhit shaxsning ichki qadriyatlari va jamiyat tomonidan qabul qilingan xulq me'yorlari uyg'unlashuvi jarayoni sifatida izohlanadi. Bunday muhit shaxsning jamiyatga moslashuvi, uning ma'naviy rivojlanishi hamda ijtimoiy faolligining shakllanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Barqaror ma'naviy-axloqiy muhit ta'lim jarayoni samaradorligini oshiruvchi asosiy omillardan biri bo'lib ularga quyidagilar kiradi:

- shaxsda ijtimoiy javobgarlik hissini kuchaytiradi;
- bilim olishga bo'lgan qiziqishni oshiradi;
- muloqot va hamkorlik ko'nikmalarini rivojlantiradi;
- ijobiy xulq-atvor va faol ishtirokni rag'batlantiradi.

Shu sababli oliy ta'lim muassasalari, oila va mahalla o'rtasidagi hamkorlik shaxs tarbiyasining uzluksizligini ta'minlovchi muhim tizim sifatida qaraladi.

Oliy ta'lim muassasalarida ma'naviy-axloqiy muhitni rivojlantirish

Oliy ta'lim muassasalari nafaqat yuqori malakali mutaxassislar tayyorlaydi, balki jamiyat uchun mas'uliyatli, ma'naviy yetuk shaxslarni shakllantiruvchi muhim ijtimoiy institut hisoblanadi. Shu bois ta'lim va tarbiya jarayonlari bir-biri bilan uzviy bog'liq holda olib boriladi.

OTMlarda tarbiyaviy ishlar talabalarning shaxsiy rivojlanishi va ijtimoiy faolligini oshirishga qaratiladi. Bunda ma'naviy-ma'rifiy tadbirlar orqali ularning dunyoqarashini kengaytirish, milliy qadriyatlarga hurmatni kuchaytirish va tarixiy merosga qiziqishni rivojlantirishga alohida e'tibor beriladi. Bu esa talabaning kasbiy bilimlari bilan birga ma'naviy jihatdan ham yetuk bo'lib shakllanishiga yordam beradi.

Talabalarning ijtimoiy loyihalarda ishtirok etishi ularning jamiyat hayotiga faol munosabatini shakllantiradi. Bu jarayon ularda mas'uliyat, tashabbuskorlik va fuqarolik ongini mustahkamlaydi.

Shuningdek, bo'sh vaqtni mazmunli tashkil etish maqsadida madaniy va sport tadbirlari keng yo'lga qo'yiladi. Bunday faoliyatlar talabalarning jismoniy rivojlanishi bilan birga, ularning ijtimoiy faolligini ham oshiradi.

OTMlarda akademik halollik tamoyillariga rioya qilish va intellektual etika madaniyatini shakllantirish ham muhim yo'nalish hisoblanadi. Bu esa talabalarda ilmiy ishga mas'uliyatli yondashuv, mustaqil fikrlash va halollik tamoyillariga sodiqlikni rivojlantiradi. Natijada, talabalarda nafaqat bilim va kompetensiyalar, balki ilmiy-axloqiy qadriyatlar tizimi ham mustahkamlanadi. Bu esa ularning kelgusidagi professional faoliyatida yuqori etik standartlarga amal qiladigan, mas'uliyatli va intellektual jihatdan yetuk mutaxassis sifatida shakllanishiga zamin yaratadi.

Zamonaviy pedagogik yondashuvlarda oliy ta'lim jarayonida integrativ yondashuv muhim o'rin tutadi. Mazkur yondashuv ta'lim va tarbiya jarayonlarini o'zaro bog'liq va yagona tizim sifatida tashkil etishni nazarda tutadi. Natijada talabalar nafaqat nazariy bilimlarga ega bo'lgan mutaxassis sifatida, balki yuksak ma'naviyatli, ijtimoiy faol va mas'uliyatli shaxs sifatida shakllanadi.

Fanlar mazmuniga ma'naviy-axloqiy komponentlarni kiritish, muammoni vaziyatlar asosida muhokamalar tashkil etish vaa refleksiv metodlardan foydalanish talabalarning axloqiy tafakkurini rivojlantirishga xizmat qiladi. Bu jarayonda professor-o'qituvchilarning roli muhim sanaladi. Professor-o'qituvchilar shaxsiy namuna orqali ma'naviy-axloqiy muhitning asosiy tushuvchilari hisoblanadi. Ularning pedagogik madaniyati, muloqot uslubi va kasbiy etikasi talabalarda ijtimoiy xulq -atvor me'yorlarini shakllantiradi.

Mahalla - ijtimoiy hamkorlik makoni

Mahalla O'zbekiston jamiyatida ijtimoiy hamkorlik va jamoaviy mas'uliyatni ta'minlovchi an'anaviy institutdir. Mahalla tizimi orqali:

- yoshlarning ijtimoiy faolligi oshiriladi;
- milliy qadriyatlar targ'ib qilinadi;
- ijtimoiy muammolarni jamoaviy hal etish tajribasi shakllanadi.

Mahallada tarbiyaviy faoliyat shakllari

Mahalla institutida ma'naviy-axloqiy tarbiya ishlari zamonaviy ijtimoiy-pedagogik yondashuvlar asosida turli tashkiliy shakllarda amalga oshirilmoqda. Xususan, aholi va yoshlar ishtirokida ma'naviy-ma'rifiy uchrashuvlar tashkil etilib, ularda jamiyat hayotiga doir dolzarb masalalar, milliy qadriyatlar hamda tarbiyaviy mavzular muhokama qilinadi.

Shuningdek, mahalla hududida madaniy tadbirlar va an'anaviy bayramlarni o'tkazish orqali yosh avlodning estetik didi, milliy urf-odatlarga hurmati va ijtimoiy faolligi rivojlantiriladi. Yoshlar bilan tizimli ishlash maqsadida turli klublar va to'garaklar faoliyati yo'lga qo'yilib, ularning qiziqish va qobiliyatlarini qo'llab-quvvatlashga alohida e'tibor qaratilmoqda. Bundan tashqari, mahallalarda ijtimoiy loyihalarni amalga oshirish hamda ko'ngillilar harakatini rivojlantirish orqali yoshlarning jamoatchilik ishlaridagi ishtiroki kengaytirilmoqda. Ushbu tashabbuslar ularning ijtimoiy mas'uliyatini oshirib, jamiyat hayotiga faol va ongli integratsiyasini ta'minlashga xizmat qiladi (1-rasm).

1-rasm: Otm, mahalla va oilalarda barqaror ma'naviy-axloqiy muhitni takomillashtirish tizimi

Oila - shaxs tarbiyasining birlamchi muhiti hisoblanadi. Oila shaxsning ilk ijtimoiylashuv muhiti bo'lib, unda axloqiy qadriyatlar, xulq-atvor me'yorlari va ijtimoiy munosabatlarga munosabat shakllanadi. Ota-onaning tarbiyaviy madaniyati va oiladagi psixologik muhit bolaning keyingi hayotiy pozitsiyasiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Ilmiy manbalarda ma'naviy-axloqiy muhit shaxs va jamiyat o'rtasidagi uyg'unlik natijasi sifatida qaraladi. Tadqiqotchilar oila, mahalla va ta'lim muassasalari o'rtasidagi hamkorlikni shaxs tarbiyasining asosiy omili sifatida baholaydi[4].

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda quyidagi metodlardan foydalanildi:

- tizimli tahlil;
- qiyosiy tahlil;
- kuzatuv;
- pedagogik umumlashtirish.

Tadqiqot jarayonida oila, mahalla va OTM faoliyatining o'zaro bog'liqligi kompleks tarzda o'rganildi. Shuningdek, ma'naviy-axloqiy muhitni shakllantirishda innovatsion pedagogik yondashuvlarning samaradorligi tahlil qilindi.

Ma'naviy-axloqiy muhitni rivojlantirish jarayonida davlat tashkilotlari bilan bir qatorda jamoat birlashmalari, yoshlar va xotin-qizlar tashkilotlari ham faol ishtirok etadi. Ular jamiyatda tarbiyaviy ishlarni qo'llab-quvvatlash, yoshlar faolligini oshirish hamda ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlashga xizmat qiladi.

Tarbiyaviy jarayonda shaxsga yo'naltirilgan yondashuv alohida ahamiyatga ega bo'lib, u har bir talabaning individual xususiyatlari, qiziqishlari va ehtiyojlarini hisobga olishni talab etadi. Bunday yondashuv natijasida talabalarda mustaqil qaror qabul qilish, shaxsiy mas'uliyatni his etish hamda ijtimoiy muhitga moslashish ko'nikmalari rivojlanadi.

Umuman olganda, oliy ta'lim muassasalari, mahalla va oila hamkorligida shakllanadigan ma'naviy-axloqiy muhit jamiyat taraqqiyotining muhim omillaridan biridir. Ushbu uch tizimning o'zaro uyg'unligi yosh avlodning fuqarolik pozitsiyasi, axloqiy qarashlari va ijtimoiy kompetensiyalarini rivojlantiradi. Innovatsion yondashuvlar va integratsiyalashgan metodlar asosida tashkil etilgan hamkorlik esa shaxsning ma'naviy kamolotini ta'minlashga xizmat qiladi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, barqaror ma'naviy-axloqiy muhit quyidagi omillar asosida shakllanadi:

Birinchidan, oila - shaxs tarbiyasining birlamchi muhiti bo'lib, unda axloqiy qadriyatlar va xulq-atvor me'yorlari shakllanadi. Ota-onaning pedagogik madaniyati bolaning ijtimoiylashuviga bevosita ta'sir ko'rsatadi [5].

Ikkinchidan, mahalla - ijtimoiy hamkorlik makoni sifatida yoshlarning ijtimoiy faolligini oshiradi, milliy qadriyatlarni targ'ib qiladi va jamoaviy mas'uliyatni shakllantiradi.

Uchinchidan, oliy ta'lim muassasalari nafaqat bilim beruvchi, balki ma'naviy yetuk shaxsni shakllantiruvchi muhim institut hisoblanadi. OTMlarda:

- ma'naviy-ma'rifiy tadbirlar;
- ijtimoiy loyihalar;
- akademik halollik tamoyillari asosida tarbiyaviy ishlar olib boriladi.

Tahlillar shuni ko'rsatdiki, ushbu uch tizimning integratsiyasi quyidagi natijalarni beradi:

- ijtimoiy faollik oshadi;
- mas'uliyat hissi kuchayadi;
- axloqiy qarashlar mustahkamlanadi;
- fuqarolik pozitsiyasi shakllanadi.

Shuningdek, raqamli muhitdan samarali foydalanish orqali ma'naviy-ma'rifiy kontent yaratish imkoniyati kengayadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot natijalariga asoslanib quyidagi xulosalar chiqarildi:

1. Oila, mahalla va OTM hamkorligi shaxs tarbiyasining uzluksizligini ta'minlaydi.
2. Ma'naviy-axloqiy muhit ta'lim samaradorligini oshiruvchi muhim omil hisoblanadi.
3. Tizimli yondashuv asosida hamkorlikni tashkil etish yuqori natijadorlikni ta'minlaydi.

Takliflar:

- hamkorlikning normativ-huquqiy bazasini takomillashtirish;
- pedagog kadrlar malakasini oshirish;
- raqamli platformalarda ma'naviy kontentni rivojlantirish;
- yoshlarni ijtimoiy loyihalarga keng jalb etish.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi ta'lim to'g'risidagi qonuni. - Toshkent, 2020.
2. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat - yengilmas kuch. - Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
3. Abdulla Avloniy. Turkiy guliston yoxud axloq. - Toshkent, 1992.
4. Quronov M. Pedagogik mahorat. – Toshkent, 2018.
5. Yo'ldoshev J., Usmonov S. Pedagogika asoslari. - Toshkent, 2015.

13.00.00	Pedagogika fanlari
13.00.01	Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta’limotlar tarixi
13.00.02	Ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo‘yicha)
13.00.03	Maxsus pedagogika
13.00.04	Jismoniy tarbiya va sport mashg‘ulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05	Kasb-hunar ta’limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06	Elektron ta’lim nazariyasi va metodikasi (ta’lim sohalari va bosqichlari bo‘yicha)
13.00.07	Ta’limda menejment
13.00.08	Maktabgacha ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09	Ijtimoiy pedagogika
07.00.00	Tarix fanlari
19.00.00	Psixologiya fanlari
01.00.00	Fizika-matematika fanlari
02.00.00	Kimyo fanlari
03.00.00	Biologiya fanlari
09.00.00	Falsafa fanlari
10.00.00	Filologiya fanlari
11.00.00	Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA’LIMI

Mas’ul muharrir: Ramzidin Ashurov
Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov
Musahhih: Alibek Zokirov
Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №4(5)

© Materiallar ko‘chirib bosilganda “Maktabgacha va maktab ta’limi” jurnali manba sifatida ko‘rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma’sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

“Maktabgacha va maktab ta’limi” jurnali 26.09.2023-yildan O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C–5669363 reyestr raqami tartibi bo‘yicha ro‘yxatdan o‘tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.